

**OMZENDBRIEF COL 06/2017 – GEMEENSCHAPPELIJKE OMZENDBRIEF VAN
DE MINISTER VAN JUSTITIE EN HET COLLEGE VAN PROCUREURS-GENERAAL
BETREFFENDE HET OPSPORINGS- EN VERVOLGINGSBELEID INZAKE
EERGERELATEERD GEWELD, VROUWELIJKE GENITALE VERMINKINGEN,
GEDWONGEN HUWELIJKEN EN WETTELIJKE SAMENWONINGEN**

INHOUDSTAFEL

Inleiding.....	3
1. Doelstellingen van de omzendbrief	4
2. Toepassingsveld en definities	4
2.1. Begrippen.....	4
2.2. Belangrijkste kenmerken van eengerelateerd geweld	5
2.3. Contextuele elementen.....	5
3. Wettelijk kader	7
1. Strafbare gedragingen.....	7
2. Verzwarende omstandigheden	8
3. Collectief karakter van het misdrijf	8
4. Elementen van strafprocesrecht.....	9
4. Opdrachten van de magistraten, de referentiemagistraten en de referentieambtenaren van de politie	9
4.1. Referentiemagistraten bij het parket-generaal, procureur des Konings en referentiemagistraten	9
a. Opdrachten van de referentiemagistraat bij het parket-generaal	10
b. Opdrachten van de procureur des Konings en de referentiemagistraat.....	10
4.2. Referentieambtenaren van de politie.....	11
5. Aanpak van eengerelateerd geweld	12
5.1. Politionele aanpak: detectie van de signalen, tussenkomst van de referentieambtenaar van de politie en checklist	12
6. Beslissingsboom voor de parketten	15
6.1. Algemene principes.....	15

6.2. Bescherming van minderjarige slachtoffers.....	16
a. Verwijzing naar de instanties bevoegd inzake jeugdhulp	16
b. Seining in het Schengeninformatiesysteem en in de Interpoldatabank.....	16
c. Aanhangigmaking bij de familierechtbank of bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg	17
d. Engagement van de ouders om geen vrouwelijke genitale verminking of een gedwongen huwelijk te laten uitvoeren	19
e. Vatting van de dienst slachtofferonthaal	20
6.3. Bescherming van meerderjarige slachtoffers	20
6.4. Beslissing ten opzichte van de dader	21
a. In geval van vrouwelijke genitale verminkingen	21
b. In geval van een gedwongen huwelijk of wettelijke samenwoning.....	21
c. In geval van andere vormen van eegerelateerd geweld:.....	22
7. Procedure voor de codering van de misdrijven	22
7.1. Vrouwelijke genitale verminkingen.....	22
a. Op het niveau van de politiediensten.....	22
b. Op het niveau van de parketten.....	22
7.2. Gedwongen huwelijken en gedwongen wettelijke samenwoningen	23
a. Op het niveau van de politiediensten.....	23
b. Op het niveau van de parketten.....	23
a. Door de politiediensten.....	24
b. Op het niveau van de parketten.....	24
8. Samenwerking tussen het openbaar ministerie en het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM)	25
9. Evaluatie.....	25
10. Inwerkingtreding.....	25

Inleiding

Sinds verscheidene jaren wordt er zowel op nationaal als internationaal niveau meer aandacht aan het zogenaamde "eengerelateerd geweld" of de "eerwraak" geschonken. "Eengerelateerd geweld" is een ruim begrip dat talrijke soorten van gewelddadige gedragingen omvat met inbegrip van vrouwelijke genitale verminkingen en gedwongen huwelijken of wettelijke samenwoningen.

De Verenigde Naties¹, de Raad van Europa² en de Europese Unie³ beschouwen eengerelateerd geweld als een inbreuk op de mensenrechten en meer bepaald als een geweldvorm jegens vrouwen die hiervan inderdaad meestal het slachtoffer zijn. Het kan ook gezien worden als een inbreuk op de rechten van het kind⁴. Desalniettemin moet erop worden gewezen dat ook mannen hiervan slachtoffer kunnen zijn.

Eengerelateerd geweld is een complex fenomeen dat een specifieke aanpak zonder vooroordelen en stigmatisering vereist. Eerwraak komt overal voor, ook in Europa, in uiteenlopende culturen, gemeenschappen, religies, bevolkingsgroepen en socio-economische milieus. Het is overigens belangrijk erop te wijzen dat gewoonte, traditie, religie of eer in geen enkel geval enig geweld kunnen rechtvaardigen⁵. Slachtoffers moeten immers op grond van het non-discriminatiebeginsel, ongeacht hun afkomst of verblijfsstatuut⁶, worden beschermd

Voormelde internationale organisaties streven net als verscheidene Belgische onderzoeken⁷ naar de uitwerking van een specifiek strafrechtelijk beleid inzake eengerelateerd geweld, meer bepaald met het oog op een uniforme toepassing van het strafrecht ter voorkoming dat er een gevoel van straffeloosheid in hoofde van de daders wordt gecreëerd en dat ervoor zorgt dat de slachtoffers worden beschermd. Deze specifieke aanpak van het fenomeen dient in essentie estoeld op een betere praktijkkennis door de actoren op het terrein gestoeld te zijn.

Huidige omzendbrief probeert tegemoet te komen aan deze bezorgdheid door verschillende operationele doelstellingen te bepalen.

¹ Cf. United Nations, General Assembly, Resolution 55/111, Extrajudicial, summary and arbitrary executions, 4 December 2000, A/RES/55/11.

² Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, aangenomen door het Comité van Ministers en de Raad van Europa op 7 april 2011 (het Verdrag van Istanbul). Dit verdrag is in België in werking getreden op 1 juli 2016; Wet van 1 maart 2016 houdende instemming met het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, gedaan te Istanbul op 11 mei 2011, B.S. van 9 juni 2016, p. 34897.

³ Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ; Resolutie van het Europees Parlement over de immigratie van vrouwen: de rol van vrouwelijke immigranten en hun plaats in de Europese Unie (2006/2010(INI)); Resolutie van het Europees Parlement van 5 april 2011 over de prioriteiten en het ontwerp van een nieuw beleidskader van de EU voor de bestrijding van geweld tegen vrouwen (2010/2209 (INI)).

⁴ Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind, Verenigde Naties, Algemene Vergadering, Resolutie 44/25, 20 november 1989, A/RES/44/25 (in het bijzonder artikel 19).

⁵ Artikel 42 van het Verdrag van Istanbul.

⁶ Artikel 4, §3 van het Verdrag van Istanbul.

⁷ M. Taeymans, K. Berteloot, I. Leclercq, Naar een strafrechtelijk beleid inzake eengerelateerd geweld? Verkennende studie, Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid, 2011: http://www.dsb-spc.be/doc/pdf/EINDRAPPORT_eergeweld_NL.pdf; G. Coene, E. Leye, J. Snacken en K. Beyens, Wetenschappelijk fenomeenonderzoek naar eengerelateerd geweld in België. Eindrapport, Vrije Universiteit Brussel en Universiteit Gent, 2011; Else Leye & Alexia Sabbe, Forced Marriage in Belgium : An Analysis of the Current Situation, International center for reproductive health, 2015.

1. Doelstellingen van de omzendbrief

Deze omzendbrief streeft de volgende doelstellingen na:

- sensibilisering van de magistraten en de politieambtenaren voor het fenomeen van het eengerelateerd geweld, vrouwelijke genitale verminkingen en gedwongen huwelijken en gedwongen samenwoningen ;
- de magistraten en de politieambtenaren instrumenten aan te bieden om deze geweldvormen beter te begrijpen en op gepaste wijze te onderzoeken;
- het vervolgingsbeleid voor de parketten te definiëren;
- de codering en de inzameling van statistische gegevens te verbeteren;
- de informatie-uitwisseling en de samenwerking tussen het openbaar ministerie en het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM) te bevorderen.

2. Toepassingsveld en definities

2.1. Begrippen

Er zijn drie soorten eengerelateerd geweld, die gelijkenissen en verschillen vertonen: gedwongen huwelijken/samenwoningen, vrouwelijke genitale verminkingen en fysiek en psychisch eengerelateerd geweld.

« Eengerelateerd geweld» is geen op zichzelf staand misdrijf – in tegenstelling tot vrouwelijke genitale verminking en gedwongen huwelijk/samenwoning. In deze omzendbrief wordt een werkdefinitie van fysiek en psychisch eengerelateerd geweld naar voren geschoven, die moet fungeren als een gemeenschappelijke basis voor de ontplooiing van het politionele en gerechtelijke optreden.

Fysiek en psychisch eengerelateerd geweld verwijst naar misdrijven, incidenten of gedragingen die uitgaan van één of meerdere personen, die hebben plaatsgevonden of zouden kunnen plaatsvinden om de eer van een individu, een familie en/of een gemeenschap hoog te houden, in strijd met de fundamentele mensenrechten van één of meerdere personen.

Het begrip «gedwongen huwelijk» wordt gedefinieerd als « de vereniging van twee personen waarvan ten minste één van hen hun volledige en vrije instemming met het huwelijk niet gegeven heeft».⁸ Dezelfde definitie geldt voor de gedwongen wettelijke samenwoning.

⁸ Parlementaire vergadering van de Raad van Europa, resolutie 1468 (2005) inzake gedwongen huwelijken en kinderhuwelijken; Artikelen 391 *sexies* et 391 *septies* van het Strafwetboek.

Vrouwelijke genitale verminking heeft betrekking op alle niet-therapeutische ingrepen waarbij een deel van of het volledige vrouwelijk geslachtsorgaan wordt weggesneden.⁹ Men spreekt ook over *besnijdenis* of *vrouwelijke seksuele verminkingen*.

2.2. Belangrijkste kenmerken van eengerelateerd geweld

Eengerelateerd geweld wordt gekenmerkt door verscheidene elementen aan de hand waarvan het van andere geweldvormen kan worden onderscheiden. Om de problematiek correct te begrijpen is het belangrijk hiermee rekening te houden, te meer omdat het geweld zou kunnen escaleren en er verschillende daders en slachtoffers zouden kunnen zijn.

De hieronder vermelde kenmerken zijn geenszins volledig, maar louter indicatief:

- Eengerelateerd geweld bestaat uit een **continuüm van geweldvormen** waarbij er steeds een risico op escalatie bestaat. Het gaat hier namelijk om een dynamisch proces dat op het eerste gezicht uit banale gebeurtenissen kan voortvloeien;
- Eengerelateerd geweld kan een **reactie op een (dreigende) eerschending zijn of kan gepleegd worden om eerschending te voorkomen of om een geschonden eer te herstellen**;
- **De publieke ruchtbaarheid** speelt een belangrijke rol bij eengerelateerd geweld. De feiten hoeven niet te hebben plaatsgevonden om de eer in gevaar te brengen, het volstaat dat "de anderen" kunnen vermoeden dat de feiten zijn gebeurd. Het is net door deze ruchtbaarheid dat de situatie kan escaleren;
- De **brede gemeenschap** of de sociale omgeving, zelfs deze in het buitenland, speelt een rol bij eengerelateerd geweld;
- Er zijn vaak **meerdere slachtoffers en/of daders**, waaronder mogelijk minderjarigen, bij eengerelateerd geweld betrokken;
- Het standpunt van de betrokkenen over de **genderrollen en -verhoudingen** in hun gemeenschap is van belang bij eengerelateerd geweld.

Het eengerelateerd geweld onderscheidt zich van andere vormen van intrafamiliaal geweld op het gebied van het aantal daders en potentiële slachtoffers, maar voornamelijk door het element van de "publieke ruchtbaarheid", die een bepalende rol speelt in de opeenvolging van de feiten.

2.3. Contextuele elementen

Eengerelateerd geweld wordt omschreven als een geheel van praktijken, die gehanteerd worden om gedrag van personen binnen de families in de ruime zin en andere sociale groepen te controleren, met de bedoeling culturele, traditionele en religieuze overtuigingen of de eer te beschermen. Dit geweld vormt de basis van een systeem waarbij de sociale

⁹ Wereldgezondheidsorganisatie (WGO), 2008, "Eliminer les mutilations sexuelles féminines : déclaration interinstitutions HCDH, OMS, ONUSIDA, PNUD, UNCEA UNESCO, UNFPA, UNHCR, UNICEF, NIFEM"; Artikel 409 van het Strafwetboek.

status en de visie over eer die sommigen in stand willen houden, gebaseerd is op heel wat verplichtingen en beloften. Dergelijk geweld kan zich voordoen als de daders van mening zijn dat een familielid de familie of de gemeenschap te schande heeft gemaakt door het schenden van de erecode of om zich te wapenen tegen schande.

Zo vinden vrouwelijke genitale verminkingen in het bijzonder hun oorsprong in het feit dat de eer en de reputatie van de familie volledig gebaseerd is op de invulling van het verwachte huwelijkspatroon en het respect voor de traditie, waarbij elke afwijking logischerwijs tot schande leidt. Voorbestemd om te huwen en gehuwd te blijven moeten meisjes/vrouwen een besnijdenis ondergaan om ervoor te zorgen dat ze hun maagdelijkheid behouden, en om de continuïteit van de sociale normen binnen de groep veilig te stellen. Wanneer ze de traditie niet respecteren, lopen het meisje en haar familie het risico uit hun gemeenschap te worden verbannen

De eer bepaalt de verwachtingen qua gedrag van mannen en vrouwen op het gebied van relatievorming en seksualiteit. De interpretatie van dit rekbare begrip kan variëren van gemeenschap tot gemeenschap, van familie tot familie, of van persoon tot persoon binnen de gemeenschap. De familieleden vervullen elk een eigen rol en hebben een eigen interpretatie van het concept "eer", die afhangt van hun eigen ervaring. Dit begrip kan eveneens evolueren in de tijd of kan als voorwendsel voor het plegen van een feit worden gebruikt.

De **gepleegde geweldplegingen omvatten gedragingen van verschillende aard**. Het kan gaan om fysiek, psychisch of economisch geweld¹⁰, die vaak kunnen worden beschouwd als intrafamiliaal geweld voor zover de feiten zich voordoen binnen dezelfde familie. De volgende lijst van soorten eegerelateerd geweld is hier een goede weerspiegeling van, maar is niet volledig: bedreigingen, controle van de seksualiteit, agressie, belaging, (poging tot) gedwongen huwelijk/wettelijke samenwoning, vrouwelijke genitale verminking, onverklaarde dood (zelfmoord), intrafamiliaal geweld (waaronder psychologisch, fysiek, seksueel en economisch geweld), ontvoering, opsluiting, misbruik van minderjarigen, verkrachting, gedwongen abortus en moord.

Vooraf (maar niet uitsluitend) vrouwen, kinderen en personen die LGBT zijn¹¹, zijn het **slachtoffer** van eegerelateerd geweld dat als doel heeft de traditionele genderrollen en -verhoudingen te herstellen. Het is evenwel van belang erop te wijzen dat ook mannen slachtoffer kunnen zijn en dat zij dezelfde bijstand en evenveel respect moeten krijgen wanneer ze om hulp vragen.

Deze vorm van geweld wordt dikwijls gepleegd **met een zekere vorm van goedkeuring door en/of collusie, zelfs voorbedachtheid**, van leden van de familie of de ruimere gemeenschap. Het is bijgevolg noodzakelijk de respectievelijk individuele rol van elke betrokkene, na te gaan. Het is belangrijk te onderlijnen dat minderjarigen door de familie gebruikt kunnen worden als daders, mededaders of medeplichtigen. Het is van belang te benadrukken dat dit geweld zich ook temporeel kan uitspreiden, soms over verschillende generaties heen.

¹⁰ Cf. de definitie van geweld uit de gemeenschappelijke omzendbrief COL 4/2006 van de minister van Justitie en het College van Procureurs-generaal betreffende het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld.

¹¹ Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender.

Eergerelateerd geweld kan voorkomen bij alle culturen, nationaliteiten, geloofsovertuigingen en gemeenschappen. Desalniettemin moet de aandacht worden gevestigd op het feit dat, in **een migratiecontext**, het strikter vasthouden aan of de herinterpretatie van bepaalde waarden en opvattingen met betrekking tot eer in verband gebracht kunnen worden met processen waarbij bepaalde migrantengemeenschappen sterker vasthouden aan waarden en normen die ze bepalend achten voor hun identiteit, waardoor de groepsloyaliteit sterker op de voorgrond kan treden. Binnen eenzelfde gemeenschap kunnen meerdere personen er een uiteenlopende perceptie op nahouden over de normen en waarden van respectievelijk het land van herkomst en het nieuwe thuisland. Er moet hierbij worden opgemerkt dat in geen enkel geval de gewoonte, traditie, religie of eer als verzachtende omstandigheid kan worden ingeroepen. Slachtoffers moeten immers op grond van het non-discriminatiebeginsel, ongeacht hun afkomst of hun verblijfsstatuut, worden beschermd. Bovendien brengen deze migratieachtergronden extraterritoriale aspecten met zich mee, die niet uit het oog verloren mogen worden.

De individuele ervaringen van slachtoffers van eergerelateerd geweld worden beïnvloed door hun **verschillende identiteit en alle facetten ervan**, namelijk geslacht, etniciteit, leeftijd, seksuele geaardheid, handicap, verblijfsstatus, religie of overtuiging, die evenzeer een obstakel kan vormen voor de toegang tot justitie. De noden en de veiligheid van de slachtoffers moeten dan ook geval per geval worden bekeken.

3. Wettelijk kader

Op het vlak van eergerelateerd geweld kunnen talrijke wettelijke bepalingen worden toegepast.

Bijlage 1 van deze omzendbrief bevat de lijst van deze wettelijke bepalingen. Deze lijst is zeker niet exhaustief. De bedoeling ervan is enkel om de aandacht van de practicus op het groot aantal toepasbare normen te vestigen en om de magistraten hulpmiddelen aan te bieden waarmee ze de aan hen voorgelegde feiten correct kunnen kwalificeren.

Er wordt overigens aan herinnerd dat het mogelijk is dat bepaalde gedragingen die op eergerelateerd geweld zouden kunnen wijzen, soms (nog) geen misdrijf vormen. In dit geval wordt overeenkomstig de gemeenschappelijke omzendbrief COL 4/2006 van de minister van Justitie en het College van Procureurs-generaal betreffende het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld een proces-verbaal opgemaakt onder de tenlasteleggingscode 42 (familiaal geschil)¹².

Vier niveaus van relevante wettelijke bepalingen kunnen worden onderscheiden:

1. Strafbare gedragingen

Eergerelateerd geweld kan zich laten vatten onder verschillende types van gedragingen die een strafrechtelijke inbreuk, zoals opgenomen in bijlage 1 van deze omzendbrief, kunnen

¹² Deze gegevens blijken bijzonder nuttig voor de magistratuur om bij nieuwe feiten het continuüm van geweldvormen vast te stellen en de ernst van een situatie in te schatten.

uitmaken. Naast specifieke strafbaarstellingen (gedwongen huwelijk en wettelijke samenwoning, vrouwelijke genitale verminkingen) zijn er een hele reeks strafrechtelijke bepalingen die kunnen worden toegepast. Hierbij gaat het meer bepaald om verschillende vormen van schending van de fysieke of psychische integriteit van personen (slagen en verwondingen, belaging, enz.), aanranding van de eerbaarheid of verkrachting, misdrijven gelinkt aan de minderjarigheid of kwetsbaarheid van personen (schuldig verzuim, bedrieglijk misbruik van de zwakheid van een persoon, enz.), mensenhandel, en zelfs andere mogelijke misdrijven zoals het afsluiten van een religieus huwelijk voor een burgerlijk huwelijk of de onwettige uitoefening van de geneeskunde.

2. Verzwarende omstandigheden

Verschillende verzwarende omstandigheden kunnen bij de strafbare gedraging (zie bijlage 1) voorkomen, waaronder:

- Verzwarende omstandigheden verbonden aan het bestaan van een discriminatie: de drie wetten ter bestrijding van discriminatie van 10 mei 2007¹³ hebben voor sommige misdrijven verzwarende omstandigheden ingevoegd, in zoverre zij gepleegd zijn vanuit één van de drijfveren opgenomen in voormelde wetten. Volgende motieven zullen wellicht het vaakst een rol spelen in het kader van eengerelateerd geweld : geslacht, ras, seksuele geaardheid, religieuze of filosofische overtuiging, handicap enz.
- Verzwarende omstandigheden verbonden aan een familiale of relationele context: de artikelen 405*bis*, 405*ter*, 409 en 410 van het Strafwetboek omvatten verzwarende omstandigheden in verband met de familiale banden of een gezagsrelatie tussen de dader en het slachtoffer voor de verschillende misdrijven van het opzettelijk toebrengen van lichamelijke letsels.

3. Collectief karakter van het misdrijf

Het collectief karakter van eengerelateerd geweld werd reeds benadrukt. Dit betekent dat er meestal meerdere daders, mededaders of medeplichtigen bij betrokken zijn. Om de verschillende verantwoordelijken te identificeren, moet met deze realiteit rekening worden gehouden.

Deze collectieve dimensie van eengerelateerd geweld kan worden benaderd vanuit het oogpunt van verschillende juridische begrippen zoals de vereniging van misdadigers, de misdrijven gelinkt aan het bestaan van een criminele organisatie, het niet-bijstaan van personen in gevaar of de klassieke gevallen van strafbare deelneming (met inbegrip van de deelneming door onthouding).

¹³ Wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, B.S. 30 mei 2007; wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen, B.S. 30 mei 2007; wet van 10 mei 2007 tot aanpassing van het Gerechtelijk Wetboek aan de wetgeving ter bestrijding van discriminatie en tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden, B.S. 30 mei 2007.

Daarenboven, wat de vrouwelijke genitale verminkingen betreft, bestraft de wet elke persoon die een vorm van vrouwelijke genitale verminking heeft uitgevoerd, vergemakkelijkt of bevordert als dader van het misdrijf (art. 409 §1 Strafwetboek.)

4. Elementen van strafprocesrecht

- Extraterritorialiteit: de misdrijven kunnen volledig of gedeeltelijk in het buitenland plaatsgevonden hebben. Er wordt bijgevolg verwezen naar de artikelen 6 tot 14 van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering, en meer bepaald naar de artikelen 10ter en 12:
 - De Belgische rechtbanken zijn bevoegd in geval van een in het buitenland uitgevoerde vrouwelijke genitale verminking (artikel 10ter waarin wordt verwezen naar artikel 409 van het Strafwetboek) ;
 - De Belgische rechtbanken zijn bevoegd in geval van een in het buitenland gesloten gedwongen huwelijk of wettelijke samenwoning als er sprake is van geweld of bedreigingen op het Belgisch grondgebied, of in geval van een in België gesloten gedwongen huwelijk of wettelijke samenwoning als er in het buitenland geweld werd gepleegd of bedreigingen werden geuit ;
 - De Belgische rechtbanken zijn bevoegd voor feiten van mensenhandel die in het buitenland werden gepleegd (artikel 10ter waarin wordt verwezen naar de artikelen 433^{quinquies} tot 433^{octies} van het Strafwetboek).
- Verjaring van de strafvordering: voor een bepaald aantal misdrijven gepleegd op minderjarigen werd de verjaringstermijn op 15 jaar gebracht en begint deze pas te lopen vanaf de dag waarop het slachtoffer de leeftijd van achttien jaar bereikt (artikelen 21 en 21bis van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering).

4. Opdrachten van de magistraten, de referentiemagistraten en de referentieambtenaren van de politie

4.1. Referentiemagistraten bij het parket-generaal, procureur des Konings en referentiemagistraten

Bij elk parket-generaal en parket van de procureur des Konings wordt de op grond van omzendbrief COL 4/2006 aangewezen referentiemagistraat inzake partnergeweld ook aangesteld als referentiemagistraat inzake eengerelateerd geweld.

Nauwkeurig opgeleid, vormen deze referentiemagistraten het eerste aanspreekpunt bij een klacht of een vaststelling van eengerelateerd geweld. Ze dienen hun collega's overigens te sensibiliseren voor deze geweldvormen.

A. OPDRACHTEN VAN DE REFERENTIEMAGISTRAAT BIJ HET PARKET-GENERAAL

De referentiemagistraat bij het parket-generaal staat permanent in voor het informeren over, de opvolging, de oriëntatie en de coördinatie van het strafrechtelijk beleid in zijn rechtsgebied.

Deze magistraat biedt bovendien ondersteuning aan de procureur des Konings, aan de referentiemagistraten in de parketten van eerste aanleg en aan de magistraten die de individuele dossiers behandelen.

B. OPDRACHTEN VAN DE PROCUREUR DES KONINGS EN DE REFERENTIEMAGISTRAAT

De procureur des Konings:

- bepaalt de modaliteiten van het beheer van de dossiers inzake eegerelateerd geweld door de magistraten van zijn parket; daartoe ziet hij toe op de centralisering van de verwerking van de dossiers bij de referentiemagistraat, behalve indien dit niet mogelijk is door de omvang van de geschillen; hij wijst daarenboven binnen zijn parket een parketcriminoloog aan die ermee zal worden belast de referentiemagistraat bij te staan bij het beheer van dit contentieux¹⁴;
- bepaalt de modaliteiten van het beheer van de dossiers door het parketsecretariaat. De hoofdsecretaris ziet toe op de correcte toepassing van de richtlijnen voor de codering van de vermeldingen aan de hand waarvan de dossiers kunnen worden geïdentificeerd en snel kunnen worden verzonden naar de bevoegde magistraat;
- werkt een samenwerkingsprotocol uit met de diensten van zijn arrondissement (politie, psychosociale diensten, enz.) om de krachtlijnen en de "best practices" met betrekking tot eegerelateerd geweld uit te tekenen.

De referentiemagistraat :

- staat de procureur des Konings bij in het vervullen van zijn opdrachten;
- is de bevoorrechte gesprekspartner van de politiediensten, het justitiehuis, het IGVM en de openbare instellingen en diensten, alsook van privéondernemingen die betrokken zijn bij de opvang van slachtoffers en daders van geweld; hierbij ziet hij erop toe een netwerk van personen uit te bouwen , die het hem mogelijk zal maken het strafrechtelijk beleid in deze materie zo goed mogelijk ten uitvoer te leggen ;
- behandelt de dossiers betreffende eegerelateerd geweld krachtens de in deze omzendbrief vastgelegde richtlijnen in nauwe samenwerking met de referentieambtenaar van de politie; hij wordt in deze opdracht bijgestaan door een parketcriminoloog;

¹⁴ De specifieke aard van de materie en het feit dat de slachtoffers dikwijls minderjarig zijn, rechtvaardigt een dergelijke tussenkomst van een criminoloog.

- neemt op het parket de coördinatie waar van de verwerking van de dossiers inzake eengerelateerd geweld wanneer hij, overeenkomstig de door de procureur des Konings getroffen organisatorische regelingen, zelf niet alle dossiers behandelt;
- zorgt ervoor zich er op gezette tijdstippen van te vergewissen dat onderhavige gemeenschappelijke omzendbrief goed gekend is bij de politiediensten en de parketmagistraten; hij zorgt er eveneens voor dat zij gesensibiliseerd worden voor het specifieke karakter van eengerelateerd geweld en hij deelt hen alle nuttige informatie mee betreffende het beheer van de dossiers;
- gaat na of de richtlijnen betreffende de identificatie en de registratie van dossiers inzake eengerelateerd geweld door de politiediensten en het parketsecretariaat correct worden toegepast;
- ontwikkelt, samen met de referentieambtenaar van de politie, informatiekanalen die een efficiëntere rapportage van de feiten aan het openbaar ministerie mogelijk maken;
- blijft op de hoogte van de verschillende mogelijkheden en initiatieven binnen zijn arrondissement met betrekking tot de opvang van de slachtoffers en de daders, maar ook wat betreft alle andere relevante diensten aangeboden door zowel de openbare instellingen en diensten als door de privé-instanties die actief zijn op sociaal, psychologisch, medisch en gerechtelijk vlak.

Het door de procureur des Konings uitgestippelde **beheer van de dossiers** inzake eengerelateerd geweld binnen het parket (door het parketsecretariaat en de parketmagistraten) moet een informatie-uitwisseling en een nauwe samenwerking mogelijk maken tussen de parketmagistraten belast met de strafdossiers en de parketmagistraten van de sectie Jeugd en Gezin ongeacht of de betrokken minderjarige verdachte of slachtoffer is. Daartoe bezorgt de met het strafdossier belaste parketmagistraat de met het jeugddossier belaste parketmagistraat alle informatie die relevant is met het oog op de te nemen protectionele maatregelen ten aanzien van de minderjarigen (beslissingen die tegen de dader genomen werden, onderzoeksverslagen, deskundigenonderzoeken, nieuwe feiten, enz.). De parketmagistraat van de afdeling Jeugd en Gezin licht op zijn beurt zijn collega in over alle maatregelen die met betrekking tot de betrokken minderjarigen genomen werden, enerzijds, en over alle elementen die een bijdrage kunnen leveren aan de correcte oriëntatie van het dossier, anderzijds.

4.2. Referentieambtenaren van de politie

De federale politie wijst de referentieambtenaren van de politie aan die de feiten van eengerelateerd geweld behandelen, volgens de door haar bepaalde modaliteiten¹⁵. Deze aanwijzing zal in het bijzonder de leden van de federale politie betreffen die de politionele opdrachten van de eerste lijn uitvoeren en, in functie van hetgeen nodig is, ook andere leden van de federale politie.

¹⁵ Het lijkt nuttig dat de arrondissementale gerechtelijke diensten van de Federale Politie eveneens over een referentieofficier terzake beschikken. Deze diensten zijn immers belast met misdaden binnen de familiekring. Bepaalde onderzoeken inzake eengerelateerd geweld overschrijden overigens het strikt lokale kader en zullen vereisen dat er onderzoeksdaden in het buitenland worden gesteld.

De korpschefs van de lokale politie wijzen een referentieambtenaar van de politie aan die met het eengerelateerd geweld wordt belast. In de kleinere politiezones kunnen de korpschefs beslissen één referentieambtenaar van de politie aan te stellen voor verscheidene zones.

De referentieambtenaar van de politie zal, zowel op het niveau van de federale als op het niveau van de lokale politie, in principe dezelfde referentieambtenaar van de politie zijn die volgens de COL 4/2006 aangeduid is voor het partnergeweld.

Deze politieambtenaar, als bevoorrecht aanspreekpunt van de referentiemagistraat van het parket:

- vergewist zich ervan op gezette tijdstippen dat deze omzendbrief bij de leden van zijn dienst goed gekend is en zorgt er eveneens voor dat zij gesensibiliseerd worden voor het specifieke karakter van eengerelateerd geweld zodat de eerste vaststellers (wijkagenten, politieagenten bij wie een klacht wordt ingediend, enz.) de signalen kunnen herkennen die mogelijk kunnen wijzen op eengerelateerd geweld;
- krijgt alle situaties voorgelegd met het oog op verder onderzoek waarbij de eerstelijns politie signalen opmerkt die mogelijk kunnen wijzen op eengerelateerd geweld;
- ziet toe op de toepassing van de richtlijnen, in het bijzonder die betreffende de identificatie en de registratie van de dossiers van eengerelateerd geweld;
- brengt de referentiemagistraat op de hoogte van de moeilijkheden die zich voordoen bij de toepassing van deze richtlijnen en formuleert hiertoe relevante voorstellen.

5. Aanpak van eengerelateerd geweld

5.1. Politionele aanpak: detectie van de signalen, tussenkomst van de referentieambtenaar van de politie en checklist

a. Het is uitermate belangrijk dat de eerste vaststellers ter plaatse die op de hoogte werden gebracht van een situatie van geweld, de signalen kunnen herkennen die mogelijk kunnen wijzen op eengerelateerd geweld.

Deze signalen kunnen worden gedefinieerd als aanwijzingen van ongerechtvaardigde inperkingen van de rechten en vrijheden van een persoon en, indien het om minderjarigen gaat, als aanwijzingen die tegen het belang van het kind ingaan. Uiteraard mogen deze inperkingen niet worden verward met gevallen waarin het ouderlijk gezag wettelijk wordt uitgeoefend ten opzichte van minderjarigen.

De volgende signalen kunnen mogelijk wijzen op eengerelateerd geweld (niet limitatieve lijst):

- het isolement van een persoon;

- een plotse en ongewettigde afwezigheid op school of op bepaalde vrijetijdsactiviteiten;
- het verbod om met bepaalde personen te mogen (blijven) omgaan;
- het verbod om bepaalde hobby's te mogen (blijven) beoefenen;
- het doen en laten van het slachtoffer wordt gevolgd door iemand uit de familiekring;
- een onverklaarbare vlucht.

b. Als de eerstelijns politie signalen opmerkt die kunnen wijzen op eengerelateerd geweld, stuurt hij het dossier - in principe - door naar de referentieambtenaar, die zal beslissen of de feiten vanuit de invalshoek van het eengerelateerd geweld moeten bekeken worden. Hiertoe zal hij de checklist uit bijlage 2 gebruiken.

Bestaat er bij de politieagent de minste vorm van twijfel over de richting die aan het dossier dient gegeven te worden (en dus over de noodzaak om de checklist te gebruiken), dan zal hij contact opnemen met de referentiemagistraat.

c. Checklist

Door het gebruik van de checklist (bijlage 2 van deze omzendbrief) moet het mogelijk zijn om een eerste evaluatie te maken van de aard van de aan de politionele en gerechtelijke overheden aangegeven feiten ("gaat het om mogelijk eengerelateerd geweld?") en wie de potentiële slachtoffers en daders zijn.

Nadat de verhoorde persoon in zijn eigen woorden zijn verhaal kon doen, zal de referentieambtenaar van de politie hem, aan de hand van de checklist, vragen om meer duidelijkheid te verschaffen over alle punten die niet of onvoldoende aan bod zijn gekomen.

De referentieambtenaar van de politie zal een proces-verbaal opmaken met daarin alle noodzakelijke elementen zodat de referentiemagistraat kan oordelen of er sprake is van eengerelateerd geweld en hij adequaat kan reageren op de situatie.

Deze checklist moet gebruikt worden ongeacht of de aangegeven of vastgestelde gedragingen een misdrijf lijken uit te maken.

Bij het gebruik van de checklist moet er rekening gehouden worden met twee grote principes:

- er mogen enkel open en niet-stigmatiserende vragen worden gesteld;
- deze checklist hoeft niet woordelijk te worden overlopen, maar op een aan de voorlegde situatie aangepaste wijze

d. Proces-verbaal

In alle gevallen waarin er indicaties zijn van eengerelateerd geweld en de aangegeven of vastgestelde gedraging een misdrijf is, moet er een proces-verbaal worden opgesteld en verzonden naar de procureur des Konings.

Indien de aangegeven of vastgestelde gedraging geen misdrijf lijkt te zijn, zal een proces-verbaal met preventiecode 42L (familiaal geschil) worden opgemaakt. In dit geval zal de magistraat na ontvangst van het proces-verbaal, oordelen of het noodzakelijk is om over te gaan tot het verhoor van de betrokken personen of tot andere opsporingsdaden.

Het ambtshalve politieel onderzoek (APO) wordt afgeraden in dit soort zaken, rekening houdend met het complexe en dringende karakter van de situaties waarmee men geconfronteerd kan worden.

5.2. Aandachtspunten bij het onderzoek

a. De referentiemagistraat beslist of een zaak behandeld wordt als eengerelateerd geweld of niet.

b. De referentiemagistraat ziet erop toe dat alle daders, mededaders of medeplichtigen geïdentificeerd worden, aangezien er bij eengerelateerd geweld vaak meerdere daders betrokken zijn.

c. In geval van geweldpleging waarbij het slachtoffer zowel op fysiek als psychologisch vlak zwaar aangeslagen lijkt, wordt er op grond van de artikelen 92 en 112ter van het Wetboek van Strafvordering best een audiovisuele opname van het verhoor gemaakt. Bij dit type afname van het verhoor komt de psychologische toestand (angst, schrik, neerslachtigheid, enz.) van het slachtoffer immers beter tot uiting dan bij een schriftelijke verklaring. Men vermijdt bovendien het risico om in een later stadium opnieuw tot een verhoor te moeten overgaan¹⁶.

d. Als er een maatregel moet worden genomen die onder de exclusieve bevoegdheid van de onderzoeksrechter valt, zal hiertoe worden verzocht in het kader van een mini-instructie (inbeslagname van het medisch dossier, onderzoek aan het lichaam, verhoor van een drager van het beroepsgeheim,...).

De onderzoeksrechter zal slechts gevat worden voor de feiten wanneer de mini-instructie wordt uitgesloten volgens artikel 28^{septies} van het Wetboek van Strafvordering.

¹⁶ Aangezien deze verhoortechniek enkel mag worden aangewend door speciaal opgeleide politieambtenaren, zal hij alleen worden toegepast als een team van onderzoekers die deze verhoren gewoonlijk afnemen in het arrondissement, beschikbaar is om dat verhoor af te nemen binnen een termijn die verenigbaar is met de noden van het onderzoek, met name de noodzaak om over een omstandig verhoor van het slachtoffer te beschikken vooraleer de termijn van vrijheidsberoving verstrijkt.

e. Het afleveren van een aanhoudingsbevel zal op weldoordachte manier overwogen worden, en enkel wanneer de ernst van de feiten, zoals uit de concrete elementen van het dossier blijkt, vereist dat een verdachte op afstand wordt gehouden (bv.: als het geweld escaleert en de fysieke integriteit van het slachtoffer ernstig in gevaar wordt gebracht, of als het gaat om georganiseerde feiten met verscheidene mededaders, enz.). Het aanhoudingsbevel mag geenszins in de plaats komen van de burgerrechtelijke en protectionele maatregelen die de slachtoffers adequaat kunnen beschermen.

f. Er wordt op gewezen dat overeenkomstig artikel 458*bis* van het Strafwetboek de drager van het beroepsgeheim die op de hoogte is van bepaalde misdrijven (waaronder vrouwelijke genitale verminkingen) die werden gepleegd op een minderjarige of een kwetsbare persoon de procureur des Konings hierover mag inlichten, volgens de voorwaarden bepaald in artikel 458*bis*.

6. Beslissingsboom voor de parketten

6.1. Algemene principes

a. Er moet gevolg verleend worden aan elk dossier waarin uit het onderzoek is gebleken dat de misdrijven zijn gepleegd in een context van eengerelateerd geweld. Een seponering wegens opportunititsredenen, zonder minstens te wijzen op de wettelijke verplichtingen, moet worden vermeden (cf. 6.4).

b. Op basis van de door het openbaar ministerie verzamelde gegevens wordt een plan van aanpak opgesteld die een einde moet kunnen stellen aan het gepleegde geweld, de slachtoffers de nodige bescherming kan bieden en de dader kan herinneren aan het na te leven wettelijk kader. Hiertoe kan het parket burgerrechtelijke, protectionele en strafrechtelijke maatregelen nemen. Er zal bij de opmaak van dit plan rekening gehouden moeten worden met de specifieke kenmerken van het arrondissement en met de opvangmogelijkheden van de slachtoffers binnen en, desgevallend, buiten het arrondissement door zowel de openbare instellingen en diensten als de privé-instanties die actief zijn op sociaal, psychologisch, cultureel, medisch en gerechtelijk vlak. De modaliteiten van het plan zullen dan weer worden verduidelijkt in samenwerkingsprotocollen.

c. Bij de kwalificatie van de feiten zal er bijzondere aandacht worden geschonken aan de identificatie van de verzwarende omstandigheden, bijvoorbeeld discriminatie op basis van het geslacht of van de band tussen de dader en het slachtoffer (partner of samenwonende, bloedverwant, enz.).

6.2. Bescherming van minderjarige slachtoffers

Minderjarigen kunnen slachtoffer van eengerelateerd geweld zijn.

Zodra de feiten van eengerelateerd geweld ter kennis zijn gebracht van de parketmagistraat, moet hij voorrang geven aan de maatregelen ter bescherming van de betrokken minderjarige. Zowel protectionele en/of burgerrechtelijke maatregelen kunnen namelijk worden getroffen, en de combinatie ervan moet de optimale bescherming van de slachtoffers op lange termijn kunnen garanderen.

Er moet bijzondere aandacht worden geschonken aan dossiers waarin een ernstig risico bestaat op vrouwelijke genitale verminkingen of op een in het buitenland gepland gedwongen huwelijk. Als bovendien blijkt dat de betrokken minderjarige ook het slachtoffer is van mensenhandel, moet hij worden doorverwezen naar één van de in deze materie gespecialiseerde opvangcentra en moet hem desgevallend het statuut worden toegekend zoals voorzien in de artikelen 61/2 tot 61/5 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen. Hierbij wordt er verwezen naar omzendbrief COL 08/2008 van 26 september 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel.

Uit de onderstaande mogelijkheden waarover het openbaar ministerie beschikt, zal de parketmagistraat de optie kiezen die, rekening houdend met de concrete omstandigheden van de zaak, de minderjarige de beste bescherming kan bieden. De beslissing van de magistraat zal ingegeven zijn door het belang van de betrokken kinderen en families.

A. VERWIJZING NAAR DE INSTANTIES BEVOEGD INZAKE JEUGDHULP

Behalve bij een noodgeval zijn enkel de door de gemeenschappen opgerichte diensten bevoegd om de vereiste maatregelen te treffen. Om de tussenkomst van deze diensten zo efficiënt mogelijk te laten verlopen, moeten hen alle relevante inlichtingen waarover de referentiemagistraat beschikt, worden meegedeeld. Deze informatie zal bij voorkeur worden meegedeeld in een verslag, maar desgevallend kan ook een vrij afschrift van de meest relevante stukken van het onderzoeksdossier worden overgemaakt.

In dringende gevallen, wanneer de fysieke en/of psychische integriteit van de minderjarige op geen enkele andere manier kan worden verzekerd, zal de parketmagistraat verzoeken de minderjarige te plaatsen overeenkomstig de geldende procedures inzake de jeugdhulp.

B. SEINING IN HET SCHENGENINFORMATIESYSTEEM EN IN DE INTERPOLDATABANK

De procureur des Konings kan in de volgende gevallen personen seinen in het Schengeninformatiesysteem en in de Interpol databank:

1° Als er een vermoeden is dat er een vrouwelijke genitale verminking of een gedwongen huwelijk in het buitenland zal plaatsvinden, kunnen de personen waarvan men kan aannemen dat ze zullen deelnemen aan het plegen van dit misdrijf worden geseind in het Schengeninformatiesysteem (artikel 36 van het Besluit 2007/533/JBZ (SIS II)) en in de Interpoldatabank.

Als de geseinde persoon wordt onderschept, zal de parketmagistraat die hem heeft geseind, worden gecontacteerd. Hij zal moeten beslissen of het nodig is hem te verbieden zijn reis verder te zetten, rekening houdend met de omstandigheden van het dossier en meer bepaald met het risico op vrouwelijke genitale verminking of een gedwongen huwelijk.

2° Indien men een kind dat het slachtoffer kan worden van een vrouwelijke genitale verminking niet meer kan traceren, kan het als vermiste persoon worden geseind in het Schengeninformatiesysteem (artikel 32 van het Besluit 2007/533/JBZ (SIS II)) en in de Interpoldatabank.

Indien het kind wordt teruggevonden, zal het worden vastgehouden en worden overgedragen aan de Belgische overheden.

Het gaat hier niet om een preventieve seining, het kind moet effectief worden beschouwd als een vermist persoon.

3° Dezelfde regels gelden in geval van ontvoering door een ouder. In dit geval zullen zowel de ontvoerende ouder als het vermiste kind worden geseind in het Schengeninformatiesysteem en in de Interpoldatabank. Het is absoluut noodzakelijk alle nuttige informatie (meer bepaald de niet-naleving van de rechterlijke beslissing met betrekking tot de huisvesting van het kind) mee te delen aan de politiedienst.

C. AANHANGIGMAKING BIJ DE FAMILIERECHTBANK OF BIJ DE VOORZITTER VAN DE RECHTBANK VAN EERSTE AANLEG

Men kan de familierechtbank of de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg verzoeken preventieve maatregelen te treffen om een vrouwelijke genitale verminking, een gedwongen huwelijk of elke andere vorm van eengerelateerd geweld te voorkomen.

1° Principes en soorten maatregelen

De procureur des Konings kan op grond van artikel 387*bis* van het Burgerlijk Wetboek alle verzoeken met betrekking tot de uitoefening van het ouderlijk gezag aanhangig maken bij de familierechtbank, wat nuttig kan zijn in een context van eengerelateerd geweld. De vordering van de procureur des Konings kan worden uitgeoefend van zodra hij meent dat

er een maatregel moet worden bevolen in het belang van het minderjarig kind en los van elk conflict tussen de ouders over de uitoefening van het ouderlijk gezag¹⁷.

Men kan de rechtbank verzoeken verschillende soorten maatregelen te nemen:

- het verbod voor de ouders om gedurende een bepaalde periode samen met hun minderjarige kind het Schengengebied te verlaten, of om het vertrek van hun minderjarige kind met een derde uit de Schengenzone mogelijk te maken of te organiseren ;
- de consignatie van het paspoort en/of de identiteitskaart¹⁸ van de minderjarige jonger dan 15 jaar op het parket van de procureur des Konings voor een bepaalde periode.

Het kan nuttig zijn om aan deze maatregelen een dwangsom te koppelen, die zal moeten verbeurd worden ten voordele van de Staat.

Deze maatregelen zijn belangrijk omdat uit de praktijk blijkt dat misdrijven zoals genitale vrouwelijke verminkingen of gedwongen huwelijken meestal in het buitenland worden gepleegd. Ze maken het dus mogelijk een vertrek naar het buitenland te verhinderen en te voorkomen dat dergelijke voor minderjarige slachtoffers bijzonder schadelijke misdrijven worden gepleegd.

2° Aanhangigmaking en procedure

De zaak wordt aanhangig gemaakt bij de **familierechtbank** die zich op grond van artikel 1253ter e.v. van het Gerechtelijk Wetboek hierover uitspreekt.

De dossiers met betrekking tot de uitoefening van het ouderlijk gezag worden steeds als dringend beschouwd en worden zoals in kort geding afgehandeld (artikel 1253ter/4 van het Gerechtelijk Wetboek).

De zaak kan bij de familierechtbank aanhangig worden gemaakt door middel van een verzoekschrift op tegenspraak (de hoorzitting zal ten laatste binnen de 15 dagen na de neerlegging ervan plaatsvinden) of via een dagvaarding (de dagvaardingstermijn bedraagt ten minste 2 dagen, overeenkomstig artikel 1035, lid 2 van het Gerechtelijk Wetboek). Indien er een dreigend gevaar voor het kind is, gaat de voorkeur dus best uit naar de dagvaarding.

Een model van dagvaarding wordt als bijlage 5 aan deze omzendbrief gevoegd

Er wordt aan herinnerd dat de familierechtbank permanent gevat blijft.

De **voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg** mag voortaan enkel in subsidiaire orde tussenkomen als dit absoluut noodzakelijk is (artikel 584, lid 2 van het Gerechtelijk Wetboek), hetgeen strikt geïnterpreteerd moet worden, rekening houdend met de dringendheid en de termijnen voor de aanhangigmaking van de zaak bij de

¹⁷ Indien bijvoorbeeld beide ouders instemmen met een besnijdenis in het buitenland is er geen conflict tussen de ouders en kan het openbaar ministerie deze zaak aanhangig maken bij de familierechtbank.

¹⁸ De parketmagistraat zal nagaan of de minderjarige meerdere nationaliteiten heeft en zal in dit geval vragen dat de consignatie van de verschillende paspoorten waarvan de minderjarige houders is wordt bevolen.

familierechtbank. De zaak kan dus enkel bij hem aanhangig worden gemaakt als er wordt aangetoond dat het noodzakelijk is dat men zich binnen een termijn van maximaal twee dagen tot de rechter kan richten.

Overeenkomstig artikel 584, lid 3 van het Gerechtelijk Wetboek zal de zaak in principe via een dagvaarding aanhangig gemaakt worden. Indien er evenwel ernstige aanwijzingen zijn dat het opstarten van een procedure op tegenspraak zou kunnen leiden tot het vertrek van het kind naar het buitenland, waar hij blootgesteld kan worden aan een vorm van eengerelateerd geweld, kan het dossier bij de voorzitter van de rechtbank aanhangig worden gemaakt via een eenzijdig verzoekschrift, overeenkomstig artikel 584, lid 3 van het Gerechtelijk Wetboek. Deze vorm van rechtsingang moet worden voorbehouden aan uitzonderlijke gevallen en veronderstelt dat de magistraat ook andere maatregelen treft om de effectieve bescherming van de slachtoffers te garanderen.

De modellen van de dagvaarding en het verzoekschrift worden als bijlage 6 en 7 aan deze omzendbrief gevoegd.

3° Uitvoering van de beslissingen door het openbaar ministerie

Als de rechtbank een verbod om de Schengenzone te verlaten voor een bepaalde duur oplegt, zal de parketmagistraat erop toezien dat deze beslissing wordt uitgevoerd door de informatie aan de betrokken overheden mee te delen.

Als de rechtbank de consignatie op het parket van de procureur des Konings van het paspoort beveelt, zal de parketmagistraat erop toezien dat dit correct wordt uitgevoerd door de betrokken partijen uit te nodigen de documenten neer te leggen binnen de termijn door de rechtbank bepaald. Indien dit niet gebeurt, zal hij de ouders dringend laten verhoren door de politie of oproepen in zijn kantoor en zal hij overgaan tot een seining in het Schengeninformatiesysteem (zie punt 6.2.b). Er wordt overigens gewezen op andere maatregelen die de procureur des Konings kan treffen.

4° Als de zaak aanhangig wordt gemaakt bij de familierechtbank of bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, ziet de procureur des Konings er bovendien op toe dat de bevoegde instanties inzake jeugdhulp worden ingeschakeld (cf. 6.2.a).

D. ENGAGEMENT VAN DE OUDERS OM GEEN VROUWELIJKE GENITALE VERMINKING OF EEN GEDWONGEN HUWELIJK TE LATEN UITVOEREN

In bepaalde situaties kan de magistraat van het openbaar ministerie de ouders uitnodigen om een document (cf. modellen als bijlage 3 en 4 van deze omzendbrief) te ondertekenen waarin ze zich engageren om hun kind geen vrouwelijke genitale verminking of gedwongen huwelijk te laten ondergaan.

Een dergelijk initiatief zal pertinent en nuttig zijn indien, na het openen van een onderzoek op basis van een vermoeden van vrouwelijke genitale verminking of gedwongen huwelijk (met desgevallend een gepland vertrek naar het buitenland), het parket wordt

gerustgesteld door de ouders dat dit niet de intentie is. De parketmagistraat zal hen vervolgens wijzen op de wettelijke verplichtingen en hen een engagementsverklaring laten ondertekenen om geen vrouwelijke genitale verminking of gedwongen huwelijk te laten plaatsvinden.

Dit document moet in tweevoud worden ondertekend waarvan één exemplaar wordt toegevoegd aan het parketdossier.

De parketmagistraat moet de situatie opvolgen om er zeker van te zijn dat het engagement werd nageleefd¹⁹. Indien dit niet het geval was, dringt een dagvaarding voor de correctionele rechtbank zich op.

E. VATTING VAN DE DIENST SLACHTOFFERONTHAAL

De magistraat van het openbaar ministerie oordeelt bovendien geval per geval of het nodig is om de dienst slachtofferonthaal te vatten. Hij houdt hierbij rekening met de principes en criteria die zijn vastgelegd in de omzendbrief COL 16/2012 betreffende het slachtofferonthaal op parketten en rechtbanken.

6.3. Bescherming van meerderjarige slachtoffers

Ook meerderjarige slachtoffers moeten worden beschermd. Bij gebrek aan specifieke opvangstructuren, is het de taak van de referentiemagistraat om een netwerk van opvangplaatsen op te zetten, op basis van de bestaande middelen binnen het gerechtelijk arrondissement.

Als bovendien blijkt dat de betrokken meerderjarige ook het slachtoffer is van mensenhandel, moet hij worden doorverwezen naar één van de in deze materie gespecialiseerde opvangcentra en moet hem desgevallend het statuut zoals voorzien in de artikelen 61/2 tot 61/5 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen worden toegekend. Hierbij wordt er verwezen naar omzendbrief COL 08/2008 van 26 september 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel.

De magistraat van het openbaar ministerie oordeelt tenslotte, geval per geval, of het nodig is om de dienst slachtofferonthaal te vatten. Hij houdt hierbij rekening met de principes en criteria die zijn vastgelegd in de omzendbrief COL 16/2012 betreffende het slachtofferonthaal op parketten en rechtbanken.

¹⁹ Het kan bijvoorbeeld gaan om een verhoor van de ouders of het kind, een onderzoek aan het lichaam van het kind via mini-instructie, enz.

6.4. Beslissing ten opzichte van de dader

A. IN GEVAL VAN VROUWELIJKE GENITALE VERMINKINGEN:

Indien er sprake is van een (poging tot of aanzetten tot) een vrouwelijke genitale verminking, is er reden om alle daders en mededaders te dagvaarden voor de correctionele rechtbank. Een seponering om opportunitetsredenen moet vermeden worden.

Er kan een brede waaier aan maatregelen worden gevorderd voor de correctionele rechtbank. Het is belangrijk om de symbolische waarde van een veroordeling te benadrukken. Naargelang de omstandigheden zal het openbaar ministerie beoordelen of probatie- of herstelmaatregelen zoals een autonome werkstraf gepast zijn.

B. IN GEVAL VAN EEN GEDWONGEN HUWELIJK OF WETTELIJKE SAMENWONING:

1° Op burgerrechtelijk vlak:

- Als er een huwelijk of wettelijke samenwoning wordt voorbereid, kan de ambtenaar van de burgerlijke stand de procureur des Konings om advies vragen (artikelen 167 en 1476*quater* van het Burgerlijk Wetboek);
- De procureur des Konings kan het huwelijk of de wettelijke samenwoning nietig laten verklaren (artikelen 146*ter*, 184, 1476*ter* en 1476*quinquies* van het Burgerlijk Wetboek).

2° Op strafrechtelijk vlak:

- Als er een poging tot een gedwongen huwelijk of wettelijke samenwoning was, zal het parket naargelang de omstandigheden van de zaak de voorkeur geven aan het wijzen op de wettelijke verplichtingen, de praetoriaanse probatie of de voorafgaande erkenning van schuld op grond van artikel 216 van het Wetboek van Strafvordering;
- Indien er evenwel ernstig fysiek of psychisch geweld werd gebruikt bij een dergelijke poging, zal het parket de dader(s) dagvaarden voor de correctionele rechtbank. Het parket zal oordelen of het opportuun is om een beroep te doen op de procedure van voorafgaande erkenning van schuld op grond van artikel 216 van het Wetboek van Strafvordering;
- Als het gedwongen huwelijk of wettelijke samenwoning reeds is aangegaan, zal het parket de dader(s) dagvaarden voor de correctionele rechtbank. Hij zal erop toezien om op hetzelfde moment de nietigverklaring van het gedwongen huwelijk of de wettelijke samenwoning te vorderen, overeenkomstig artikel 391*octies* van het Strafwetboek.

3° Bijzonder geval waarin het religieus huwelijk werd afgesloten vóór het burgerlijk huwelijk

Ter herinnering: het is verboden een religieus huwelijk vóór een burgerlijk huwelijk aan te gaan, en degene die een dergelijk onwettige huwelijksinzegening voltrekt, kan strafrechtelijk vervolgd worden (artikel 267 van het Strafwetboek). In dit geval zal er voorkeur worden gegeven aan een minnelijke schikking, een rechtstreekse dagvaarding of de voorafgaande erkenning van schuld op grond van artikel 216 van het Wetboek van Strafvordering.

C. IN GEVAL VAN ANDERE VORMEN VAN EERGERELATEERD GEWELD:

Een gradatie van maatregelen moet door de procureur des Konings worden overwogen naargelang de omstandigheden van de zaak:

1° Bij de lichtste vormen van eengerelateerd geweld moet de referentiemagistraat minstens wijzen op de wettelijke voorschriften om ervoor te zorgen dat de dader zich bewust wordt van de geschonden normen en begrijpt dat het parket hier aandacht voor heeft. De magistraat zal vervolgens de situatie na enkele maanden opnieuw moeten (laten) evalueren.

2° De magistraat kan eveneens een praetoriaanse probatie overwegen.

3° Bemiddeling kan worden overwogen, maar enkel als de crisisperiode ten einde is. Er moet steeds rekening mee worden gehouden dat de publieke ruchtbaarheid een belangrijke rol speelt bij het beschermen van wat als de in stand te houden “eer” wordt ervaren. De geweldcyclus kan dus plots in een stroomversnelling geraken als de buitenwereld kennis krijgt van deze feiten.

4° Als geen enkele van de voornoemde maatregelen geschikt lijkt, zal de procureur des Konings de dader(s) dagvaarden voor de correctionele rechtbank. Voor feiten die niet van die aard lijken te zijn dat ze bestraft moeten worden met een straf van meer dan vijf jaar, kan een beroep op de procedure van voorafgaande erkenning van schuld op grond van artikel 216 van het Wetboek van Strafvordering gedaan worden.

7. Procedure voor de codering van de misdrijven

7.1. Vrouwelijke genitale verminkingen

A. OP HET NIVEAU VAN DE POLITIEDIENSTEN

Deze feiten moeten onder code **43** worden gecodeerd.

B. OP HET NIVEAU VAN DE PARKETTEN

De vroegere code 43K was van toepassing op alle seksuele verminkingen.

Om een beter begrip van en inzicht in het fenomeen van de vrouwelijke genitale verminkingen en een correcte interpretatie van de statistieken mogelijk te maken, werden er twee afzonderlijke codes gecreëerd:

- **Code 43K:** vrouwelijke genitale verminkingen (artikel 409 van het Strafwetboek);
- **Code 43L:** overige vormen van seksuele verminkingen.

De feiten van vrouwelijke genitale verminkingen dienen in het gerechtelijk systeem voortaan dus te worden geregistreerd onder tenlasteleggingscode **43K**.

7.2. Gedwongen huwelijken en gedwongen wettelijke samenwoningen:

A. OP HET NIVEAU VAN DE POLITIEDIENSTEN

Deze feiten werden vroeger geregistreerd onder tenlasteleggingscode 42. Er werd evenwel vastgesteld dat het gebruik van deze codes voor verwarring kon zorgen omdat deze processen-verbaal bijna systematisch terechtkwamen bij de sectie Jeugd en Gezin van de parketten in plaats van bij de secties “meerderjarigen”.

Er wordt dan ook een nieuwe tenlasteleggingscode gecreëerd. Deze feiten worden voortaan geregistreerd onder code **55**.

B. OP HET NIVEAU VAN DE PARKETTEN

Gedwongen huwelijken en wettelijke samenwoningen werden voordien geregistreerd onder de specifieke tenlasteleggingscodes 42Q en 42R. Er werd evenwel vastgesteld dat het gebruik van deze tenlasteleggingscode voor verwarring kon zorgen omdat deze processen-verbaal bijna systematisch terechtkwamen bij de secties Jeugd en Gezin van de parketten in plaats van bij de secties “meerderjarigen”.

Er werden dan ook nieuwe tenlasteleggingscodes gecreëerd. Gedwongen huwelijk en wettelijke samenwoning dienen in het gerechtelijk systeem voortaan te worden geregistreerd onder de tenlasteleggingscodes **55J** en **55K**.

7.3. Andere vormen van eengerelateerd geweld

Voor de overige vormen van eengerelateerd geweld is het niet mogelijk om met specifieke tenlasteleggingscodes te werken omdat het meestal gaat om gemeenrechtelijke misdrijven, die weliswaar kaderen in een bijzondere context. Het is nochtans noodzakelijk om te beschikken over betrouwbare statistieken inzake fysiek en psychisch eengerelateerd geweld. Om dit euvel te verhelpen, beschikken de parketten over "contextvelden" in de informaticasystemen REA/TPI of MACH die de mogelijkheid bieden fenomenen zoals eengerelateerd geweld te registreren.

De parketten kunnen twee verschillende contextvelden gebruiken, wat bijvoorbeeld nuttig zal zijn als het gepleegde geweld zowel intrafamiliaal als eengerelateerd geweld betreft.

Op het niveau van de politiediensten kan echter slechts een contextveld gebruikt worden.

Concreet moet de registratie op de volgende manier gebeuren:

A. DOOR DE POLITIEDIENSTEN

Telkens wanneer een proces-verbaal wordt opgemaakt over een situatie die onder de definitie van fysiek of psychisch eengerelateerd geweld valt, registreert de politieambtenaar het misdrijf onder de gebruikelijke code en vult hij in het veld "melding parket" bovenaan op het proces-verbaal de vermelding "eer" in.

Als de feiten bovendien onder de definities van intrafamiliaal geweld of extrafamiliale kindermishandeling op grond van omzendbrief COL 3/2006²⁰ vallen, zal de politieambtenaar voor de vermelding "eer en intrafamiliaal geweld" kiezen.

B. OP HET NIVEAU VAN DE PARKETTEN

1° Als het parket een proces-verbaal ontvangt met de vermelding "fenomeen", registreert het parketsecretariaat dit onder de pertinente tenlasteleggingscode overeenkomstig het gepleegde misdrijf en vervolledigt het contextveld met de vermelding "eer".

Als de politiedienst dit niet heeft vermeld en er uit het onderzoek van de feiten blijkt dat er wel degelijk sprake is van eengerelateerd geweld, zal het contextveld worden vervolledigd op initiatief van de magistraat van het openbaar ministerie.

2° Als de feiten bovendien onder de definities van intrafamiliaal geweld of extrafamiliale kindermishandeling op grond van omzendbrief COL 3/2006 vallen, vult het parketsecretariaat twee verschillende contextvelden in:

- het contextveld "intrafamiliaal geweld", overeenkomstig omzendbrief COL 3/2006;
- het contextveld "eer".

3° Als een klacht wordt neergelegd bij het parket, zal het secretariaat of de magistraat op dezelfde manier te werk gaan.

4° De vermelding kan worden geschrapt of toegevoegd in alle stadia van de procedure, zowel tijdens het opsporingsonderzoek als het gerechtelijk onderzoek.

5° Wanneer verscheidene zaken worden samengevoegd, waarbij één dossier betrekking heeft op (een) misdrijf/misdrijven waar "eer" in het contextveld werd ingevuld, moet erop worden toegezien dat het contextveld in het moederdossier behouden blijft of aangevuld wordt.

²⁰ Omzendbrief nr. COL 3/2006 betreffende de definitie van het intrafamiliaal geweld en de extrafamiliale kindermishandeling, de identificatie en de registratie van de dossiers door de politiediensten en de parketten.

8. Samenwerking tussen het openbaar ministerie en het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM)

De parketmagistraten en de politieambtenaren kunnen het IGVM rechtstreeks contacteren via het nummer 02/233.42.65 of 02.233.41.75 om algemene informatie in te winnen over de fenomenen inzake het eengerelateerd geweld (met inbegrip van de vrouwelijke genitale verminkingen en de gedwongen huwelijken of wettelijke samenwoningen) en om gegevens van experts of gespecialiseerde verenigingen te bekomen. Ze kunnen eveneens de website van het IGVM (www.igvm-iefh.belgium.be) raadplegen.

De parketmagistraten moeten overigens het IGVM steeds op de hoogte brengen van een zaak betreffende eengerelateerd geweld die aanhangig werd gemaakt bij de bevoegde rechtbank. De plaats, datum en uur van de zitting moeten via e-mail (egalite.hommesfemmes@iefh.belgique.be of gelijkheid.manvrouw@igvm.belgie.be) worden meegedeeld.

Ze dienen eveneens automatisch alle kopieën van de vonnissen en arresten ter zake te bezorgen. De centralisering van informatie moet het voor het IGVM mogelijk maken relevante expertise bijeen te brengen, verder uit te bouwen en te verspreiden. Na de anonimisering van de beslissingen stelt het IGVM de rechtspraak ter zake ter beschikking op hun site.

In samenwerking met de procureur-generaal bevoegd voor misdrijven tegen personen houdt het IGVM de aan de omzendbrief toegevoegde woordenschatlijst up-to-date.

9. Evaluatie

De procureur-generaal bevoegd voor misdrijven tegen personen belegt één keer per jaar een vergadering met de referentiemagistraten van de parketten en de parketten-generaal om de toepassingsvoorwaarden van deze omzendbrief te evalueren. Vertegenwoordigers van de Lokale en Federale Politie, het IGVM, de Dienst Strafrechtelijk beleid, de Steundienst van het Openbaar Ministerie en de justitiehuisen zullen hierbij worden betrokken. De procureur-generaal bevoegd voor misdrijven tegen personen kan eveneens vertegenwoordigers van in eengerelateerd geweld gespecialiseerde instellingen en organisaties uitnodigen indien hun aanwezigheid nuttig zou lijken voor de evaluatie van de omzendbrief.

10. Inwerkingtreding

Deze omzendbrief treedt in werking op 1ste juni 2017.